

היכל

גיליון שביעי בגישתו ותרנתו
של מרנא הרבא סופר זי"ע א'

החתם סופר

גיליון י"ח • פרשת דברים • ח' אב תשפ"ה

המבצע
העולמי
ללימוד
הש"ס
פרטים
בעמוד ג'

בפתח ההיכל

תם עונך בת ציון

ההתאבלות על החורבן, מלבד העבודה הגדולה כשלעצמה, הן הרי ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג עליה, בנוסף לכך כותב רבינו (תו"מ דברים ד, ל) דגם קרובה היא לעולם התשובה. ומבאר דהנקודה הפנימית של ההתאבלות על חורבן הבית, שהוא אבל וצער על ריחוק משולחנו של מלך, היא היא ממהות התשובה, ובזה ביאר הפסוק (דברים ד, ל) **בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמת בקולו**, והיינו אם באחרית הימים עדיין יהיו 'כל הדברים האלה' היינו הגלויות והשמדות 'מצויים בלבך', הרי שבזה גופא יהיה בחי' 'ושבת עד ה' אלקיך', ואז יתקיים סיפא דקרא 'כי קל רחום ה' אלוקיך לא ירפך ולא יעזבך'. וז"ל שם: **"לא כאלו שונאי ציון בעיני ה', אלא תצטער על החורבן, ומצאוך בלבך כל הדברים האלה שישבר לבך בקרבך על שאנו בגלות בעיני עץ ואבן כנזכר בפסוק, זה הצער הוא בעצמו התשובה גמורה. כדאחז"ל (יל"ש שמואל ר' ק"ו) אפסוק (הושע ג ה) 'ובקשו את ד' אלהיהם ואת דוד מלכם', והיינו 'ושבת עד ד' אלקיך', זהו בעצמה התשובה ושמיעה בקולו, ואז אל רחום ד' אלקיך לא ירפך ולא יעזבך**".

ונוכל לצרף לזה את דברי רבינו (תורת משה ואתחנן עמ' לא), שבאמת בתשעה באב נשפע ממרומים גם שפעת סליחה ומחילה לבני ישראל, וכמאמר הפסוק (איכה ד, כב) **"תם עונך בת ציון"**. והוא דכמו שעל שעת החורבן גופיה אמרו חז"ל דיש בזה בחי' 'מזמור לאסף' באו גויים בנחלתך, משום דשפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים ובזה כיפר על נפשות בני ישראל, כך בכל שנה ושנה, כיון שלא נבנה בית המקדש בימיו הרי הוא כאילו נחרב בימיו, ומעתה **"הרי חוזר ושופך חמתו על עצים ואבנים דהשתא, ועי"ז תם עונך דהשתא"**.

ובזה ביאר את מה שאמרו חז"ל (מכילתא יתרו פרשת בחודש השלישי פ"א) **"כשאתם זוכים אתם מונין לבנינו וכשאינן אתם זוכים את מונין לחורבנו"**, והקשה רבינו, בשלמא לבנינו יש מעלה למנות, וכדרך כל המנינים המנויים ע"י שמתקדשים והולכים, כימי הספירה וכו', אך מה תועלת למנות את השנים לחורבן הבית. אלא דלהאמור נ"חא, **"ד' נמצא בכל שנה אשר נראה לנו כאלו נחרבו היום העצים והאבנים, ומצטערים עד לנפש, הרי הוא אצל הקב"ה העצים והאבנים כמו נפשות, ויתכפרו עונות ישראל, ותם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך"**.

בתפילה קדם שוכן מרומים, שיהפכו אלו הימים לששון ולשמחה, ונזכה בהשתא דידן לביאת גואל צדק לנחמת ציון ולבנין ירושלים אמן.

א' ח' ח' ח' ח' ח'
כ' ח' ח' ח' ח' ח'

פנינים מתורת רבינו

ערוכים בשפה ברורה לשולחן השבת

אחד מט"ו של חטא העגל, ונשתייר עוד י"ד חלקי החטא שלא נתכפר, וזו היתה כונת משה רבינו ע"ה בהוכיחו את ישראל, כי בעוון מרגלים נמצא כי "ד" זהב", כלומר י"ד חלקים של חטא זהב העגל עדיין נשתייר.

(ספר זכרון, ירושלים תשכ"ד, דף נ"ח ד"ה עוד. וע"ש שרבינו כותב שד"ת אלו אמרם בת"ב שחל בשבת קודם חצות, וע"י בשנת חת"ס או"ח סי' קנ"ו)

רב ודיין אל לו לפחד שמא יטעה בדין

לא תגורו מפני איש (א, יא)

יש לפרש הכונה כי המורה והדיין אל יגור מפני אישיות העלול לטעות, ויהיה לבן נוקף בדבר הוראת המשפט, ועל זה ציונה תורה 'לא תגור', כי אין לדיין אלא מה שעיינו ראות, כי המשפט לאלקים הוא, והוא עם השופט לעזרהו על דבר המשפט שלא יטעה ח"ו (עיי' פירוש רמב"ן בפרשת משפטים בפסוק כי לא אצדיק רשע, ולקמן פר' שופטים גבי וקמת ועלית דזקן ממרא).

(ע"ת עמוד ט' ד"ה לא, משנת תקס"א)

המתפלל בעת צרה יתפלל רק על צער השכינה ובכך נענה

ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמעו ה' בקולכם ולא האזין אליכם (א, מה).

יש לומר על פי מאמר חז"ל (מדרש תהילים שו"ט צא, ג) מפני מה הראשונים מתפללין ונענים, מפני שהתפללו בשם, והיינו כי עיקר התפילה והצעקה שיקובל לרצון, הוא כשאין המתפלל מכין לצער גופו ויסוריו (כי כשצועק רק על עצמו, ולא בשביל כבוד בורא, לא נחשב לכלום, וככלים המצווחים הב, אלא זועק ומתפלל על צער שיש לפני השי"ת כביכול, וכדברי חז"ל (סנהדרין מו). שבשעה שהאדם מצטער, שכינה מה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, וכו', ובכל צרתם לו צר (ישעיה סג, ט. ושמו"ב ה). ולכן צריך שיכאב ליבו על שער של מעלה, ואז משים רוחו ונשמתו להתפלל על שער השכינה, וממילא תבוא ישועתו כי המתפלל בעד חבירו הוא נענה תחילה (ב"ק צב, ב). וגם הקב"ה נקרא חבירו, שהרי קרא אותנו 'אחי ורעי' (שמו"ב כז, ט. ושוח"ט ח'). וזה הפירוש שהיו ראשונים מתפללין ונענים מפני שמתפללים בשם, כלומר בשביל כבוד השם, שלא יצטער השי"ת בצערן של ישראל, ולכן נענו.

וזהו כונת הכתוב 'ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמעו ה' בקולכם', כלומר לא שמעו בקול תפילותיכם שהוא על השם, רק בכיתם על צער עצמכם, ולכן ולא האזין אליכם.

(ספר ילקוט דוד דף י"ג ע"ב ד"ה הנה 'אמר לי אדמו"ר הרב הגאון מוהרש"ס אב"ד דפ"ק - בעל המכתב סופר - בשם אביו הגאון בעל החת"ס").

המרגל עצמו בלשון הגוים אינו ראוי להודות לישראל

אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל (א, א)

במדרש (דב"ר א, א, וילקוט שמעוני רמז תשצג): לשעבר אמר לא איש דברים אנכי (שמות ד, י), ועכשיו 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל'.

ויש לפרש עפ"י מש"כ האבן עזרא (פירושו הקצר להלן ד, י) דמה שאמר משה רבינו 'ואני ערל שפתי' (שמות יב), היינו שלא היה יכול להסביר הדברים בלשון מצרית, כמדבר לפני מלך, כי כבר מילדותו ברח ממצרים, וזה כבר שבעים שנה לא היה רגיל על לשוני לדבר לפני מלכים. והקב"ה השיב לו (שם ד, יב) 'אנכי אהיה עם פיך'.

וזהו מוסר לדורות, כי כל מי שאינו איש דברים, כלומר שאינו יודע לדבר בלשונותם לגוים, לו ראוי לדבר 'אלה הדברים לכל ישראל', ואם יאירע שיצטרך לדבר לפני מלך ושרים, אז ה' יהיה עמו, והוריתך אשר תדבר. אך מי שהוא איש דברים, פירוש שלמד והרגיל עצמו להיות איש דברים לפני פרעה וכיוצא בו, אותו לא תיכון לשונו לדבר 'אלה הדברים אל כל ישראל' להודות לעם ה' דרכי ה'.

(דברים אלו פתח רבינו את דרשתו האחרונה ל' אב, שנת תקצ"ט, ונדפס בתו"מ מהדו"ק דף ד: ומשם נעתק בדרשות דף של"ח טור ד')

סיבת הקדמות חטא המרגלים למעשה העגל

בין תפל ולבן וחצרות ודי זהב (א, א)

פירש"י שהוכיחו על הדברים שתפלו על המן, הוכיחו על מעשה המרגלים (כמו שפירש"י על 'פארן', ורבינו הביאו על 'חצרות'), ואח"כ אמר 'ודי זהב' הוכיחו בזה על מעשה העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם.

וצריך להבין הטעם שהקדים מעשה המרגלים קודם למעשה העגל, ועוד, למה תירץ בעדם שחטאו מחמת רוב זהב שנתן להם השי"ת, הרי רצה להוכיחו ולא לתרץ בעדם.

ויל"ע עפ"מש"כ רש"י (פרשת תשא לב, ד) כי משקל הזהב שהיה בעגל היה קכ"ה, והיינו קכ"ה ככר זהב, וכיון שמחיר הזהב הוא י"ב פעמים כמו הכסף (תוס' שבועות מד: ד"ה התקבלת), נמצא שקכ"ה ככר זהב שוה ט"ו מאות ככר כסף. וידוע כי שקלים לבית המקדש באו לכפר על חטא העגל (עי' ירושלמי שקלים ב, ג), ושקלים לביהמ"ק היה מאת ככר לשנה (רש"י שמות ל, טו), נמצא שבכל שנה היה מתכפר חלק אחד מט"ו של חטא העגל, ואחר ט"ו שנה היה מתכפר כולו. אך במדבר לא שקלו אלא שנה אחת, כי בשנה שניה משלחו המרגלים הן זנופים ולא הקריבו קרבנות (ויגלה ויבמות עב), נמצא כי בגלל חטא המרגלים נתכפר רק חלק

חייגו:

0733.454.678

א' ח' ח' ח' ח' ח'

ארה"ב:

1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרנא החתם סופר זי"ע א'

לש"ק אדיש אנגלית צרפתית

כמו"כ ונכלול בקו זה להירשם לקבלת הגיליון, ואפשרות מענה על מדור 'לחידוד'

קו היכל
החתם סופר

ואתפלפל כדת

עדברי נאוי הדורות העפלים בתורת רבנו

האמונה בביאת המשיח: אחד מי"ג עיקרים, או אחד מתרי"ג עיקרים?

אם הכופר אפילו בפסוק אחד בתורה הוא אפיקורס, א"כ במה נשתנו י"ג העיקרים • מי הוא המקור הראשון לי"ג העיקרים
האם "רב טביומי" האמורא, או אחר שנקרא בשם זה * ביאת המשיח כיסוד לכל התורה

דברי הרמב"ם בהקדמה לפרק חלק

הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין ריש פרק חלק) יסד את י"ג עיקרי דת ישראל, וכתב שכל המאמין באלו העיקרים נכנס בכלל ישראל, והמפקפק בהם יצא מהכלל. וכדברי קדשו: **כאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותו זה על זה מן האהבה והאחווה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאוות והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריזו ויש לו חלק, והוא מפורשי ישראל.** וכאשר יפקק אדם כיסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאי ה' אשנא וכו'... והעיקר השנים עשר בדברי הרמב"ם, הוא האמונה בביאת המשיח, ולחכות לביאתו אף אם יתמהמה.

תמיכת רבינו על עצם חלוקת התורה לעיקרים ובלתי עיקרים

והנה על יסוד דברי הרמב"ם שקבע עיקרים בתורה, חלקו עליו כו"כ קדמונים, שאין שייך בתורה עיקר ובלתי עיקר, שהלא הכופר בפסוק אחד בתורה יצא מכלל ישראל, ומעתה מה לי מי שאינו מאמין בחלום פרעה או אינו מאמין בגאולה העתידה, הלא שניהם הכופר בהם הרי הוא אפיקורס (עי' ראש אמנה להאברבנאל פכ"ג, שו"ת רדב"ז ח"א סי' שד"מ ועוד).

רבינו בתשובותיו (יו"ד סי' שנו) מסכים לתמיכה זו, וכתב בזה: **ל' ענין הויכוח אם יש י"ג עיקרים או ג' כהר"י אלבו לא ידעתי שום נפקותא כ"א קריאת שם בלבד ולדעת המקובלים אין כאן עיקר כי כל קוצים של תורה הם עיקרים מה בין זה לזה.** והיינו דחלק כלל על החלוקה בין העיקרים לזולתם, וקבע שאין הבדל דיני בחובות האמונה בין חלק מסויים בתורה לזולתה. ומש"כ שכן הוא דעת המקובלים, יש לציין למה שכתב היעב"ץ בסדרו בית יעקב (סולם בית קל סוף ח"ג) בשם האר"י ז"ל: **"שיר יגדל [המיוסד על י"ג עיקרים] עם היותו שבח נאה, לא היה מקובל לאר"י ז"ל, ונימוקו עמו, לא לבד מטעם נסתר ידוע לידועו חן, אלא באמת גם בגללה לא נכון להעמיד עיקרי האמונה והתורה על י"ג בלבד, כי כריש המה כששים רבוא איתיות וכתריהן."**

האם בתפילת רב טביומי מוכח שהיתה קבלה קדומה בדבר י"ג העיקרים

אלא דמביא רבינו שהעיר לו תלמידו הגאון בעל מהר"ם א"ש, דמצאנו מקור קדום שיש י"ג עיקרים, והוא, שהביא בשל"ה (שער האותיות אות א) תפילה מרב טביומי, ושם מזכירים בין השאר "ולא ימנעו ממני מודותיך השלש עשרה וכו' ואדער בשם עם יושר עיקרים שלש עשרה כו' ותשים לי שלום מהמונעים באלו השלש עשרה...", ומעתה **"משמע שקבלה קדמונית מימי רב טביומי שיש י"ג עיקרים."**

והיינו דס"ל לרבינו דתפילה קדומה זו שמצאה השל"ה תחת חותם טביומי, הוא ניהו האמורא על טביומי המובא בש"ס. והרי עדות מזמן האמורא על אותם י"ג עיקרים. אמנם עי' אוצ'ה (מבוא אות א) דנקט בפשיטות דטביומי זה הוא חכם מחכמי אשכנז הראשונים, ה"ה רבי יום טוב ליפמאן מילהויזן מפרא, שהיה בשנת תקנ"ג, והיה חותם עצמו בשם טביומי (ועי' שו"ת דברי יוסף סי' טז).

ובתשובה קודמת מרבינו למהר"ם א"ש (אבהע"ז ב' סי' קמח, כ"ו שנים לפני תשובה זו), עורר רק מתחילת תפילת רב טביומי זו, שנאמר בה "ה' מלפניך השם המקודש שלש עשרה", ודחה אין מזה ראייה, להכמוח עליו על י"ג מידות של רחמים ולא ל"ג עיקרים **"ולעולם לא נתחול רב טביומי על י"ג עיקרים שהמציא הרמב"ם, שהוא ה' הממציא הראשון בזה ואשר לפניו לא ידענום"**, ואולי עדיין לא היה לפני רבינו המשך תפילת רב טביומי שממנה הביא בתשובתו השניה.

ותלמיד רבינו הגאון **רבי שמעון דייטש זצ"ל** מעיד (אמרי שפר ברכות יא), דרבינו אמר כל יום תפילה זו של רב טביומי, אך השמיט בה את תיבות 'עם יושר עיקרים שלש עשרה', והרי דלמעשה אכן ס"ל דתפילת רב טביומי הוא סעד לדברי הרמב"ם, אלא דעכ"ז לא נטה מדעתו ולכן השמיט תיבות אלו.

דברי הגר"ח מבריסק על ההבדל בין י"ג העיקרים לשאר חלקי התורה

והנה בתמיכה זו שתמהו סיעה זו על דברי הרמב"ם, דמאחר

שהכופר בפסוק אחד בתורה הוי מין, א"כ במה שונים אותם י"ג עיקרים יותר משאר חלקי התורה. התירוץ המפורסם בזה דמתבדרי בי מדרשא, הוא תירוצו של הגר"ח מבריסק, דחילוק גדול ורב יש בין אותם עיקרים לשאר חלקי התורה. דבשאר חלקי התורה, אף דאם כופר אפילו בפסוק אחד מהם דינו ככופר גמור, מ"מ אם לא ידע מעולם מפסוק זה, ואינו יודע כלל שכן כתוב בתורה ואילו ידע היה מאמין בזה, אינו נעשה אפיקורס מחמת כן. אבל באותם י"ג עיקרים, אם לא יאמין בהם, אף אם מחמת שלא לימדהו כן מעולם ושוגג גמור הוא, מ"מ **"נעבעך אן אפיקורס איז אויך אן אפיקורס"** (הגרא"ז ז"ל קוה"ע ביאורי האגדות סי' י"ב אות ח').

דברי רבינו על העיקר הי"ב בדברי הרמב"ם - האמונה בביאת המשיח

ורבינו בתשובתו שם מלבד גוף התמיהה על עצם י"ג העיקרים, מוסיף לתמוה עוד על מה שמנה הרמב"ם את האמונה בביאת המשיח בכלל י"ג העיקרים, שהרי לכאן העיקרים מהותם שהם יסוד לכל תורת ישראל, שבהעדרם נפל כל הבנין כולו. ומעתה תמוה מאד למה גאולתינו העתידה הוא יסוד לכל הבנין. שהרי **"אלו ה' ח"ו חטאנו גורמים שיגרש אותנו גירוש עולם, וכדס"ל לר"ע בעשרת השבטים שהם נדחים לעולם, המפני זה רשאים הם לפרוק עול מלכות השמים או לשנות קוצו של יו"ד אפי' מדברי רבנו, חלילה, אנחנו לא נעבוד ה' לאכול פרי הארץ ולשבות מטוב, לעשות רצונך אלקי חפצתי, ועכ"פ ועל כל אופן עבדי ד' אנחנו, יעשה עמנו כרצונו וחפצו ואין זה עיקר ולא יסוד לבנות עליו שום בנין..."**

אלא דיע"ז עפ"י מה שקבע רבינו לעיל מינה שבאמת אין הפרש בין העיקרים לבין שאר דברי התורה, וגם שאר חלקי התורה הם עיקרים, א"כ ודאי דאם לא יאמין בביאת המשיח הוא כופר גמור, שכופר במה שנאמר לנו בתורה.

וגם בזה מצאנו בדברי רבותינו הראשונים, שחלקו בזה על הרמב"ם שמנה ביאת המשיח בכלל העיקרים. וביניהם הרמב"ן בספר הגאולה (שער ג) ומהר"י אלבו בספר העקרים (מ"א פ"ה, ומ"ד פ"ב) ועוד קדמונים. וכתבו ממש כעין דברי רבינו בזה.

ובעל העקרים (מ"א שם) הוכיח לה, שהרי בסנהדרין (צט) הובאה דעת רב הילל הסובר שאין משיח לישראל שכבר אכלהו בימי חזקיה, והיינו משום דכל הפסוקים הנמבאים את הגאולה העתידה אפשר לפרשם על זמנו של חזקיה. ומעתה הקשה העקרים, היעלה על הדעת לומר שח"ו שגה באפיקורסות.

אמנם רבינו בתשובתו כתב שאין ראייה מרב הילל, דלא חלק רב הילל על הגאולה העתידה ח"ו, אלא דס"ל דתהיה הגאולה ע"י הקב"ה בעצמו, וחלק רק על קיומה ע"י משיח. וע"ש מה שביאר בזה.

ביאור הרה"ק מסאטמאר למה ביאת המשיח הוא יסוד לכל הבנין

ובדברי יואל (פנחס מסעי עמי לא) הביא את תמיכת רבינו בזה, וכתב ליישב בהקדמה דברי הישחמ משה (תפילה למשה קמג י' אות ג') שהביא את דברי בעל העקרים (מ"א פ"ד) שצמצם את העיקרים לשלשה, מציאות ה', שכן ועונש, תורה מן השמים, והקשה, דבשלמא מציאות ה' ותורה מן השמים הם יסוד לכל התורה, אבל שכן ועונש הלא הצדיק האמתי אפי' אם ידע שעל מצוה מגיע לו עונש ועל עבירה שכן יעבוד את ה' בכל נפשו.

וביאר, דכיון דסדר העבודה אצל בני"ה הוא שמתוך שלא לשמה בא לשמה, הרי שלולי שהיה באפשרות לעבוד את ה' שלא לשמה לא היה יתכן לעולם להתעלות לעבודת ה' לשמה בתכלית האמת. ונמצא דודאי האמונה בשכר ועונש הוא היסוד לאפשרות של עבודת ה'.

ומעתה ביאר הדבר"י, הלא א"י במדרש (איכ"ג ג' ז') דלולי כל היעודים שנתנבאו לנו נביאנו על זמן דלעתיד, לא היה בכחנו לסבול עול הגלות ומזמן היינו מתמוטטים. ומעתה נמצא דאמונה זו בגאולתנו היא הכרחית לכל קיום התורה, ובדאי מכלל העיקרים היא.

בין אם אמונה זו היא מי"ג עיקרים ובין היא מתרי"ג עיקרים, נסיים בתפילה לביאת המשיח, ועוד בהאי שתא יהפכו אלו הימים לששון ולשמחה, אמן.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים ועיונים עיתונותיים ז"ע

בין איש ובין אחיו ובין גרו: גר שכל ולא טבל אינו כלום, לענין איזה ענינים כבר כן דינו כישראל. ומאיה תוס' ניתן להוכיח כן.

חתם סופר א"ח קטז

רשימת הזוכים לחודש תמוז:

פרס ראשון: כרטיס טיסה לציון רבינו החתם סופר ביומא דהילולא:

הרה"ג ר' נתנאל חשאי שליט"א - חיפה
ר"מ בשיבת אהלי שמואל רכסים

פרס שני: 4 זוכים כל אחד בסך 500 ש"ח:

הרה"ג פנחס מנחם סופר שליט"א
אלעד

הרה"ג זבולון סרוסי שליט"א
כולל שערי דעה - חצור הגלילית

הרה"ג אהרן ישראל כהן שליט"א
עיר"ק ירושלים

הרה"ג שלמה מולר שליט"א
כולל זכרון יהודה לייב - עיר"ק ירושלים

גם בין המשיבים בחודש אב תתקיים הגרלה על

כרטיס טיסה לציון רבינו החתם סופר
4-1 זוכים כל אחד בסך 500 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
2. בטלפון 0733.454.678 שלווחה 4 (לאחר בחירת תשובה)
3. במייל CH313125@gmail.com

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרב קדושים

שבחי עין וז"ל נפי צדיקי וצאורי הדורות

הגה"ק מהר"ם בנעט זצ"ל (א)

הלכה כמשה בכל מקום

והגאון מהר"ם בנעט זצ"ל אמר עליו [על הח"ס] דרך בדיחותא 'הלכה כמשה' [תחת 'במותו'] בכל מקום...

הגאון רבי בנימין זיידל זצ"ל מגאלאנצא, קובץ מכתבי גאון הגר (לונדון תשנ"ה)

ה"פרעסבורגער רב" משקיף על כל העולם
סיפר הרב ר' שמחה בונם שרייבער זצ"ל, בן הגאון בעל "דעת סופר" מפרשבורג זצ"ל, שהיה גר בלוגאנו בשווייץ: ביי אונו איז מקובל [מקובל אצלנו] מעשה, שפעם אחת באה עגונה לפני הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל שיימצא לה היתר. ונתייגע הגאון למצוא לה היתר בערך ג' שבועות, ולא מצא. ושלחה כבר מצא החתם סופר היתר עבורה. והאשה חלשה דעתה על זה שהחתם סופר מצא לה היתר בלילה אחד, ולא הגר"ם בנעט, וכשבאה לפני הגר"ם בנעט וסיפרה לו כל זה, השיב לה הגאון: יא! דער פרעסבורגער רב שוהט דאך ארום די גאנצע וועלט [כן]. הרב מפרשבורג משקיף הרי על כל העולם, דהיינו משמשקיף על כל העולם לראות איפה הבעל".

הג"מ רבי בצלאל ראקאו זצ"ל, עי' בשם אמרו הליכות הסופר עמ"ב. נוסחא אחרת בעובדא זו נביא בגליון הבא בעז"ה

תולדותיו

פרקי חיייו שז' רבינו זי"ע

חיי ומשפחתו (ד)

עס סך הנ"ל זאל ר' הרש יערוויץ הנ"ל פטור ומסולק זיין מברדאן (מס מסיים) ירושת אביו ואמו זללה"ה, כל הנ"ל נעשה בעשיה לשמה ולשם גדולים אשר בארץ המה, לראי' בעה"ח יום הנ"ל.

בית אצרות הספרות ח"ג עמ' כ-כא

מצוטט מתוך הספר הנפלא והמקיף 'קורות דברי הימים לחתם סופר' להגרע"מ סופר

אגרת מרבינו זי"ע"א לקהילת פרוסטיץ לאחר שקיבל רשיון לדור שם

להלן מכתב עוז מרבינו סמוך לזמן חתונתו - בה הוא מבין לקהילה קדושה פרוסטיץ את גודל שמחתו על שקיבלוהו כחבר בקהילה קדושה זו, ומבין את תודתו על עזרתם וסיועם (ובקורות דברי הימים שם משער שהיתה זו מכתב רבינו לאחר שקיבל רשות מהמלכות לדור שם כמסופר בגליונות הקודמים):

ב"ה. יום א' ב' שבט תקמ"ז לפ"ק פרוסטיץ.

בשולי הקלף, שלומים אלף, עליכם אישים, אילי תרשישים, מופלאים שבאנשים, מנהלים ישישים, לעדת קדושים, טובים וראשים, לצאן קדשים, יתברכו בעודם, בנפשם ומאודם, הדרם והודם, ברב ברכות, ושועב שמחות, בהשקט ומנוחות, בארץ נכוחות, יחליפו כוחות, במשכנות מבטחות. כל אלו חוברו יחדיו תבואנה לראש גיא שמנים מזוקקים שבעתיים כאור הטמון לצדיקים. יאירו אף יצהירו צהר לתיבות החביבות, חבית קדש וביאת הארץ לספחני אל ממלכת כהנים וגוי קדוש יאמר לו ולי ולהם הסמוכים אל הספר, למלאות ידי במתן דמים דמי עלי לתת נתניה מעליותא משופרא. ודין הניין לי, ואנן מה נענה בתרייהו, ה' אלקי עולם, מנהיגם ומנהיגם, יישר כחם וחילם, ובפרוטרוט אטיף מילתי, להריק את ברכתי, ברכה מעולה, שאינה קלה, כברכת הדיוט הקופץ בראש, לרישי' דעמי' מדברנא דאומתי, בנן של קדושים הרבני המופלא מה"ר ... נ"י יוסיף ה' עליכם, אלף פעמים ככם.

אלה דברי אנוש מזעיר שפלי, מארש תדברי, אדם המועט לעולם, השפל ונבזה חדל אישים. משה"ק

ש"ת חת"ס ח"ס סימן ב

ועי' קורות דברי הימים (עמ' פא) שכשהוציא זקינו הג"מ רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד ערלי חלק זה שבש"ת חת"ס, העיר לו אחד מבניו על מה שהדפיס תשובה זו בתוך התשובות מאחר שלא נזכר בה שום ד"ת. והראה לו הגר"ש את פינקסו של חת"ס עצמו שגם הוא עצמו כתבו בתוך תשובותיו. ואז העיר לו הלה שא"כ הוא פלא על רבינו עצמו למה צרם בין תשובותיו. וכשעמד הגר"ש תמיהתו חרה אפו עליו על שמעיו לתמוה על מעשיו של רבינו זי"ע, ולמשך שבוע ימים לא קרא לו בשמו אלא בשם "עזות פנים"...

פרוטוקול מראשי קהילת פרוסטיץ אודות נתינת זכות לרבינו זי"ע להיות מאנשי הקהילה

לאחר אירוס רבינו בזיו"ר ביום י' סיון תקמ"ה, פנה גיסו לעתיד רבי הירש יערוויץ, לראשי הקהילה לקבל זכות להשתקע ורשיון נישואים עבור רבינו. כעבור כחודש באסיפתם יום א' י"א תמוז דנו על בקשה זו, ונשמר הפרוטוקול של ישיבה זו, ואלה הם הדברים:

באסיפת אלופים קרו"ט [-קצינים ראשים וטובים] וע"ק [-ועוד קרואים] ביום א' י"א תמוז דהאי שתא תקמ"ה לפ"ק נגש לפנינו ה"ה האלוף התורני מהור"ר צבי הרש בן לאותו צדיק הרב המופלג המנוח מהור"ר משה יערוויץ זללה"ה והנה הוא קרב דרך הלכות במענה רך למצוא למעלה חן ולמטה חנינה, ואף הוא היה מן המעורבים להעיר ממזרח צדק צדקת אביו הרב המנוח זצ"ל וצדקה עשה עמנו זה שנים רבות כי זה משה האיש לו ידענו בידעת התומה"ה תומת ישרו ה' נחנו בדרך אמת והאיר לנו באור מקיף היקף ענני כבוד להורות לנו הדרך בא"ה וד"מ [-באסור והיתר ודיני ממונות], ומימות משה לא הוצרכנו בקהילתנו לשום רב ומורה והי' לנו האיש למחבא רוח אלוקים בו ומחסה עוז ישועות לנו, ושאבנו ממנו מים בששון ודן מניה ואוקי באתריה דרב ונשתבח בעירו ועסק בתורה לשמה ולא הבלוהו טרדות הזמן והעדר ממוון ובתשלום כל דהוא ניחא ליה בקב ופרישות, ועתה בעו"ה כי נלקח ממנו ארון הקדש ומשה עבד פרישה לאור באור החיים נצחיים, והניח אחריו ברכה ברתא דרב חסדאין עובדה ה"ה בתו האשה מרת שרה תי, ובעודו בחיים חיותו כמה יגיעות יגע אדם הגדול להשיאה לגבר בגוברין אשר עוז לו בתורה ומעשים טובים ולא מצא, עד כי מושבו ברום וגדולים צדיקים במיתתו, ומה' פעל כל זאת, ויקר מקרה טהור, טיהר גברא דאית ב' כולי, זרע קודש פרי עץ למינו במינו לא בטיל אפילו באלף כדבר חשוב ובר' שלימה, ה"ה הב"ח ומופלג הר"ר משה בן הר"ר שמואל מק"ק פראנקפורט דמיין, ומשה קיבל תורה מסיני ועוקר הרים, ה"ה הרב הגאון הגדול מהור"ר נתן אדלר נ"י אב"ד דק"ק באסקוויץ, והרבה קופצים היה עליו להתחתן אתו, והוא לא נתן עיניו בממוון ומאס בגדולים ובחר בטוב והתקשר א"ע עם האשה שרה הנ"ל וכל מגמתו ליישר אורחותיו ולישא בת ת"ח, את כל הדברים האלו הציע התורני מהור"ר הרש יערוויץ הנ"ל באסיפה הנ"ל...

גלל כן עלתה בהסכמה אחת שר' הרש הנ"ל יתן בעד ברדאן [-מס מסיים] ומעות הקדמה מגיסו הב"ח הנ"ל סך ארבעים זהו' רייניש... אז בייא ערלינגגן [בהפקדת] סך הנ"ל בלי שום התרשלות ופוצה פה ומצפצף משום אדם ישיג הב"ח ה' משה הנ"ל פורמלי' [רשיון] וחזקת הקהילה בקהילתנו בלי שום שה' ודחי', ונאמרה ונשנית דש

מסיימים ש"ס

לטובת נשמתו הטהורה של מרנא ורבנא בעל החתם סופר זי"ע!

"היכל החתם סופר" יוצא בפריקט

חלוקת לימוד הש"ס העולמי

לאזר ולזכות נשמתו הטהורה של מרנא ורבנא ורבנא בעל החתם סופר זי"ע! משה בן רבי שמואל רבי' זי"ע"א, ובניו ובנותיו, שלא הניחו זרע של קיימא, ה"ה: הילד יהודה לייב, הכלה ריזל, בנו הג"ד יוסף יוסף, הכלה אסתר, זכרונם לברכה

ש"ס
א"ר
הש"ס

התוכנית מיועדת לאברכים ולבכורים, ואף לילדי ישראל והקוראים שיוזו:

כל משותף בוחר את הסכומות או הדפים הקרובים לליבו מכל דפי הש"ס, בבדי לסיים עד ללא ציטוט של רבנו - כ"ה תשרי ה'תש"ס.

כל מחפשי על עצמם לימוד דפים רבים יותר, כך גם חסדי לסיים נבחרים יותר לזכות בהנחלת המצק:

100 דף נמנא ומעלה: חסד ללב עשרה דרשים הנחלת.
60 דף נמנא: ששה דרשים הנחלת.
40 דף נמנא: חסד ללב בשלושה דרשים הנחלת.
20 דף נמנא: דרש אחד.

בין כלל הלומדים יתקיים בנוסף גם הגרלה על 3 דרשים נוספים לציון הק' בפרעשבורג

לפרטים והרשמה:

3. בקו "היכל החתם סופר" אר"י: 0733.454.678 • אור"ב: 1-605.615.70.10
שולח 5 ניש להשאיר באופן ברור: שם, כתובת, טלפון, מקום לימודים, מספר הדפים, ואירוע הדפים בש"ס

2. בעמדות נדרים פלוס: בקופת "היכל החתם סופר"

1. באימייל: a0733258665@gmail.com

כרחם אב על בנים

היה זה ליל מוצאי תשעה באב, והשמש זה מכבר שקעה באופק, מותירה אחריה שמיים כהים וחשוכים, כראוי ליום אבול של עם ישראל. העיר פרשבורג כולה, ובראשה ישיבתו הקדושה של רבינו החתם סופר זצ"ל, נשמה לרווחה עם תום יום של צום ומספד, תפילה וקנינה. מאות מתלמידיו ומעריציו של רבינו, יחד עם רבים מבני הקהילה, התכנסו ברחבת הרחוב שלפני הישיבה, עיניהם נשואות אל הרקיע השחור, ממתנינים בכיליון עיניים לגילוייה של הלכנה החדשה, לקדשה בברכה של תקווה, לזעוק "דוד מלך ישראל חי וקיים".

הרבי הקדוש, ראש הישיבה ורב העיר, הלא הוא החתם סופר זע"א, עמד במרכז המעגל העצום. פניו הקדושים, אף כי ניכרה בהם עדיין תשישות מהצום הממושך, קרנו באור יקרות. עיניו העמוקות, שראו עולמות של תורה והלכה, סרקו כעת את הקהל הגדול שנסמך עליו, תלמידיו הרבים, חסידי הנאמנים ובני קהילתו, שראו בו לא רק מנהיג ומורה דרך, אלא אב רחמן.

לפתע פילח את דממת הלילה קולו הצלול והחד של אחד מנאמני הבית, קול שביטא תערוכות של דחיפות ובהילות: "היכן הבחור דוד מרדכי? רבינו מבקש שהבחור דוד מרדכי יגש לפניו!"

גל של דממה מתוחה עבר בקהל. אוזניים רבות נזקפו. מה פשר הקריאה הבהולה באמצע קידוש לבנה, במוצאי צום, כשהכל עייפים ומותשים? מדוע קוראים דווקא לבחור הצעיר דוד מרדכי, שהיה בחור צעיר וצנוע כבן 16 שרק לפני זמן קצר התקבל לישיבה המפורסמת חרף גילו הצעיר יחסית לשאר חבריו.

בתוך המולת ההשערות הגוברות, החלה להתגבש דאגה כבדה. המחשבה הראשונה שעלתה במוחות רבים הייתה רחוקה מלהיות מנחמת. זכורים היו ימים קשים, שבהם השלטונות הזרים ארבו לרבנים ולתלמידיהם, והלשנות היו דבר שבשגרה. האם חלילה נקלע הבחור הצעיר לצרה? האם העלילו עליו חשדות שואו של ריגול או הסתה? שמועות לחשו מפה לאוזן, ופחד קר החל לחדור ללבבות חבריו.

הקריאות נשנו, "דוד מרדכי! דוד מרדכי!" - וככל שהתממהה הבחור להופיע, כך גברה החרדה. עיני כולם סרקו את ההמון, מנסים לאתר את דוד מרדכי.

אזור בנין ישיבת החתם סופר בפרשבורג מתוך ספר 'החתם סופר ותלמידיו'

ואז, מתוך הגברים, המתח הגובר, הגיע קולו המרגיע והמלא חיבה של נאמן הבית, מבהיר את פשר הקריאה. "אין חשש, חלילה! רבינו רוצה לדבר עם הבחור דוד מרדכי! אין כל רע!"

גל של הקלה שטף את אנחות רווחה נשמעה. אך עתה החל גל הסקרנות לזרום בקהל הגדול, מה פשר הקריאה הדחופה? במה זכה הבחור דוד מרדכי הצעיר, שאדונו ורבינו הגדול מבקש את נפשו דווקא ברגע שכזה? דוד מרדכי, בחור צעיר כבן שש עשרה, צנוע ומופנם, הגיע בחשש לפני רבינו. רק אז התבהרה הסיבה האמיתית והמרגשת לקריאה. נודע, כי לפני חודש ימים, בחודש תמוז, חלה דוד מרדכי במחלה קשה, וחולשתו הייתה רבה. רבינו החתם סופר, בדאגתו הבלתי פוסקת לכל אחד ואחד מתלמידיו, ליווה את הבחור בתקופת מחלתו, ודאג לו כדאגת אב לבנו יחידו. הוא ידע היטב את מצבו הגופני הרגיש ואת הצורך שלו בשמירה מיוחדת שלא יחזור לחוליו.

כעת, במוצאי תשעה באב, לאחר צום ממושך, ידע רבינו היטב כי חולשתו של הבחור דוד מרדכי עלולה להחמיר אם יאכל מאכלים שאינם מתאימים לו. הוא פנה אליו ברכות ובדאגה שהדהימה את כל הנוכחים, ולחש לו באוזנו: "בני, דוד מרדכי יקירי, דע לך שבשל חולשתך מן החולי שעבר עליך, אל נא תאכל הערב מוצרי חלב. דאג לאכול רק מאכלים קלים ומבושלים, לכל זיקו לבריאותך ותחזור חלילה לחולשתך!"

נחלים של פליאה והשתוממות שזורים בחוטי התרגשות זרמו בקהל שהיה נוכח באותו מעמד. שוו בנפשכם: הנה הוא, רבינו החתם סופר, ענק הדורות, רבן של כל בני הגולה, אשר געשו במוחו הגדול מעיינות החכמה ברחבי ש"ס ופוסקים, בפסיקת דינים וחידושי תילים של הלכות, הוא שטרוד היה כולו גם בהנהגת הקהילה הגדולה וענייני העיר, ראשי שלטון ושרים ביקשו את פיו בענייני ניהול המדינה, ובכל זאת, במוצאי צום מפרך, כשהגוף תשוש והנפש דבוקה לקונו על חורבן הבית, כשהוא מוקף בהמוני תלמידים שבאו לחזות בהדרו בעת קידוש לבנה, מצא רבינו את הכוח והריכוז להניח את כל אלו הצידה, ולדאוג לבחור צעיר מקטני תלמידיו, שלבו חלוש בקרבו - ולוודא שיאכל את מה שנכון עבורו...

(מקור: חתן סופר מקנה וקנינים ח"א, הקדמה בית אבות עמוד ב')

תשעה באב (ב)

שינה בליל ת"ב

בליל תשעה באב היה שוכב לישן על הארץ (מנהגי חת"ס פ"ב אות ד, ועי' שו"ע סי' תקנ"ה ס"ב), ואף בימי חוליו לא שרע פ"ג הערה כ, דאולי רצה להורות בכך על דברי חז"ל שתשעה באב נקרא "מועד", ועל כן יש לנהוג בו כמנהגו ביום טוב ולהתפלל ברוב (עם).

תפילתו בתשעה באב

תפילת ערבית ושחרית של תשעה באב התפלל בבית הכנסת הגדול, ולא בבית מדרשו (לקח"ח הקדמה לח"א, ועי' במנהגי חת"ס פ"ג הערה כ, דאולי רצה להורות בכך על דברי חז"ל שתשעה באב נקרא "מועד", ועל כן יש לנהוג בו כמנהגו ביום טוב ולהתפלל ברוב (עם).

הנחת תפילין

היה מניח תפילין בצנעה קודם תפילת שחרית, וקורא בהן קריאת שמע (מנהגי חת"ס פ"ג הערה ד, ועי' ספר 'פסקי חת"ס' עמוד קמ"א, ד"ל טעמו מפני שהחמיר מאוד שלא לקרות קרי"ש בלא תפילין, ע"ש. ובמנהגים להגרי"מ סופר פ"ג הערה כ"ב כתב שנהג כן בעקבות רבו מהר"א אדלר שנהג כן).

תפילת שחרית

בתפילת שמונה עשרה של שחרית, היה הש"ץ אומר "ענינו" (הגהות השו"ע סי' תקנ"ו, ואף שבת"ו ובנו"כ בשו"ע שם יש דעות בזה, כך הורה רבינו). ונוהגין לומר קדיש בין קריאה למפטיר, וכן נראה להורות (הגהות או"ח סי' רפ"ב. ועי' הגה' רעק"א סי' תקנ"ט). וישיב והעמיד את מנהגן של ישראל שלא לומר תחנון בתשעה באב אפילו הוא נדחה (תו"מ השלם דברים עמוד כ"ז).

אחר חצות היום

ביום התענית, לאחר חצות היום, היה מתייחד בחדרו ושוהה שם עד לתפילת המנחה, אותה התפלל בבית מדרשו. ולא נודע במה עסק אז בחדרו (לקח"ח הקדמה לח"א).

שאלים

כל אדם אסור בתשעה באב בשאילת שלום, ולא רק תלמיד חכם אסור בכך (הגהות או"ח סי' תקנ"ד, ועי' שם שהוא פלוגתא הראשונים).

חולה הצריך לאכול בת"ב

חולה שצריך לאכול בתשעה באב, אם די לו בשתייה, לא יאכל, ואם די לו באכילה מועטת לא יאכל אכילה מרובה, וכן אם מספיק לו כדי חיותו לאכול פעם אחת, לא יאכל ב' פעמים

(שו"ת או"ח סי' קנ"ז ד"ה ועדיין, ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רפ"ט), וכשאוכל יאכל בצנעה (עי' בספר 'פסקי חת"ס' עמוד קמ"א בשם הלבושי מרדכי שרבינו שהוצרך פ"א לאכול בת"ב מחמת חוליו, הסתגר בחדר, והסתיר אכילתו אפילו מהרבנית), ויכול לעלות לתורה אפילו במנחה, כי אפילו מי שאינו מתענה לא יצא מכלל החיוב, דיומא קא גרים (שו"ת או"ח שם).

לימוד בערב ת"ב אחר חצות כשחל בשבת

הטעם שאין ללמוד בערב תשעה באב מחצות, מפני שאם ילמד אז, יהיה מחשבתו גם בלילה על מה שלמד, ונמצא נכנס לתשעה באב כשהוא שמח, א"כ גם בשבת אחר חצות אסור, שאינו משום אבילות אלא משום הלילה שלאחריו (שו"ת או"ח ריש סי' קנ"ו, והגהות או"ח סי' תקנ"ג), אבל מותר ללמוד בשבת דיני אבילות גם באופן של פלפול (מנהגי חת"ס להגרי"מ סופר, פכ"ז הערה קצ"ט, ולמד כן מלשון רבינו במכתבו לחותנו הגרי"מ אהרן הנדפס בשו"ת יו"ד סי' שמ"ו, ע"ד).

מוצאי תשעה באב

אחר צאת הכוכבים, קודם תפילת ערבית, היה שותה משקה "קאפפעי" (מנהגים פ"ב אות ו', ולקח"ח בהקדמה לח"א), ולאחר תפילת ערבית היה מקדש את הלכנה (ולא בימים שקודם ת"ב, ולא נהג לאחר ימים שאחר כך) (הקדמה לחתן סופר על מקנה וקנינים בית אבות עמוד ב'), ובגמור התענית, היה נוהג צדקה, לקיים דברי חז"ל (ברכות ו:): "אגרא דתעניתא צדקתא" (אלה תולדות עמוד כ"ח).

מתשעה באב ואילך

מה שאמרו דימי חודש אב ריע מזליה, ולכן ישראל שיש לו דין עם עכו"ם לא ישב עמו לדין בימים אלו, אין זה אלא עד תשעה באב, אבל לאחר שעברו ימי הצער, הרי הוא כחודש אחר, וקורין אותו "מנחם אב", וכל שכן אחר ט"ו אב, דאיתא יו"ט ואפסקיה, ונסו יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו (הגה' או"ח סי' תקנ"א סעי' א', עי' הדעות בזה במג"א שם סק"ב ומשנ"ב ושע"ש שם. ועי' הקדמת רבינו לספר זכרון. גם ראה לרבינו בתשובתו חלק או"ח סי' י"ב שחתם "עש"ק ב' מנחם ק"פ", ולא הזכיר כלל שם חודש אב, מאידך יש תשובות באופן אחר, ראה מנהגים להגרי"מ סופר פ"ג הערה ל"ב. ועי' משכ"ז הכתב סופר במכתב הנדפס בקובץ 'צפונות' גיליון י"ב, לענין שם החודש שצריך לכתוב בגט אחר ת"ב, ובדעת החת"ס בזה, ועי' בשו"ת להורות נתן ח"י סי' נ"ב מה שהביא בזה עוד מדברי רבינו בדרשות).

י"ל על יד:

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת מורשת החתם סופר

מכון הוצאה לאור • קו תורני • גיליון שבועי

להצטרפות לקבלת הגיליון באימייל: chasamsofer3@gmail.com

לציון קדשו של מרן החתם סופר זי"ע בפרשבורג

הקויתלך יונחו על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע

אפשרות לשליחת קויתלך

ד"ר האימייל: k6056157010@gmail.com

בעמדות נדדים פלוס "היכל החתם סופר"

דרך הקו שלנו: 0733.454.678 אורח"ב: 1-605.615.70.10